

Nógrádi György – Pákozdi Nóra:

A CSALÁDI HÁTTÉR SZEREPE A RADIKALIZÁLÓDÁS FOLYAMATÁBAN

ÖSSZEFOGLALÓ: Az Európából útnak induló harcosok családtagjainak megdöbbent nyilatkozatai rávilágítottak a fiatalok elszigetelődésének veszélyeire és labilis korszakának modern kihívásaira. Látható az is, hogy nemcsak a muszlim közösségek, hanem középosztálybeli családok fiataljai is a radikális tanok mellett döntöttek. A szerzők tanulmányukban bizonyítják, hogy a befolyásoló tényezők között fontos szerepet tölt be a családi kapcsolatok hatása: kiemelt befolyással bírhat a dzsihadisták elköteleződésének folyamatára. Az elemzés számba veszi azokat a tényezőket, amelyek során a családi háttér reakciói lökést adhatnak a fiatalok radikalizációjának, valamint kiemel olyan veszélyeztetett csoportokat, amelyek felfedezhetik a fundamentalista közösségekben rejlő lehetőségeket, így felhívhatják a családtagok és a környező közösség figyelmét a potenciális radikalizációra.

KULCSSZAVAK: radikalizáció, fundamentalizmus, terrorizmus, külföldi harcosok, második generációs migránsok, toborzás

A 21. század fenyegetései közül jelentősen kiemelkednek a terrorszervezetek által regionális és globális célokra irányított támadások és azok előkészítő munkálatai, amelyek a modern eszközök és a legkülönfélébb propagandamódszerek használatával mára világszerte érzékelhető problémává nőttek ki magukat. Bár a radikális csoportok elsődleges célja a szervezet központjának, felépítésének és aktív harcosainak védelme, ugyancsak jelentős figyelmet fordítanak az utánpótlás biztosítására is. Toborzásuk a modern technika fejlődésével egyre több potenciális támogatót ér el, meggyőző erejük az utóbbi években több száz aktív és passzív külföldi szimpatizánst tudott a csapataik segítésére sarkallni.

Az utóbbi évek legszervezettebben működő és legkiterjedtebb hálózattal rendelkező, többnyire a Közel-Keleten, valamint Afrika néhány muszlim államában teret nyerő Iszlám Állam (IÁ) terrorszervezet működése nemzetközi fellépést követelt. A terrorszervezetekhez való csatlakozást megelőzendő, az európai rendfenntartó erők célja a fundamentalista tanok követőinek felügyelete és lehetőség szerint további radikalizálódásuk¹ megelőzése. Figyelmet fordítanak a helyi vallási központok munkájára, amely során több esetben tartóztattak le radikális tanokat hirdető, csatlakozásra buzdító imámokat és a dzsihád folytatására készülő extrémista személyeket is. Nem állja meg a helyét azonban az a nézet, miszerint a vallási központok felügyeletével jelentősen visszafogható az európaiak radikalizációja, hisz a tanok már nem csupán ilyenformán terjednek, a külföldi harcosok több forrásból ismerik meg a fundamentalista ideológia felhívásait.

¹ A tanulmány során kiemelten a muszlim radikalizációs tendenciákat értjük, azonban további kutatásokban érdemes kiemelni a családi viszonyok és a szélsőséges politikai vagy etnikai mozgalmak közötti kapcsolatot is.

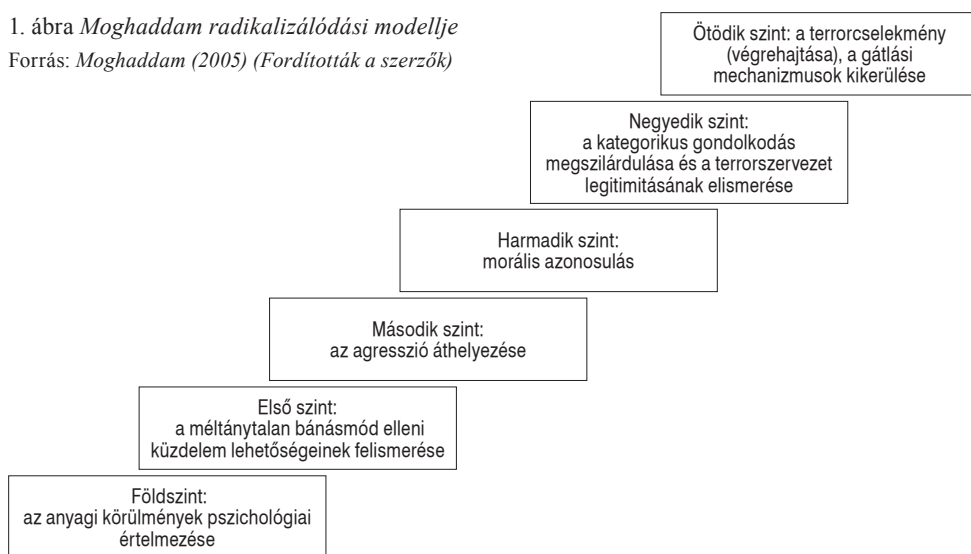
A RADIKALIZÁLÓDÁS FOLYAMATA

A mainstreamtől eltérő politikai, társadalmi vagy vallási irányzatok hol szűkebb, de erős támogatói körben terjesztik a nézeteket (például náciizmus), hol univerzális támogatásra törekednek (például a jelenlegi fundamentalista iszlám radikális csoportok). Ahhoz, hogy ezekkel a módszerekkel hatékonyan fel tudjuk venni a harcot és a potenciális támogatókat visszatartsuk a radikális ideológia elfogadásától, ismerni kell a propaganda által megindított általános folyamatokat és azon pull-faktorokat, amelyek meggyőzik a labilis fiatalokat.

Míg elméleteiben Ehud Sprinzak a radikalizációt illetően a politikai legitimitáció fontosságára helyezi a hangsúlyt,² a radikalizálódás általános folyamatát Fathali M. Moghaddam az alábbi, lépcsőzetesen felépülő piramismoddellen keresztül ábrázolta.

1. ábra *Moghaddam radikalizálódási modellje*

Forrás: *Moghaddam (2005) (Fordították a szerzők)*

Moghaddam értelmezése szerint a terrorizmushoz vezető útnak hat állomása van. Minden szinten egyre csökken a jelenlévők száma, az ötödik (tényleges, terrorista cselekmények kivitelezését jelentő) fázist pedig csak néhányan érik el. A legelső szinten lévők relatív szegénységet és korlátozott társadalmi mobilitást élnek meg, amely társul a többségi társadalom felől érzékelt ellenszenvvel és elnyomásérzettel is. A fázisokon lépkedve a kirekesztettség percepciója tovább erősödik, a harmadik fázisban megjelenik az agresszió verbális kifejezése, amelyet később a terrorista szervezetek ideológiájával való szimpatizálás és végül a terrorista akció kivitelezése követ.³

² Ehud Sprinzak: The process of delegitimation: Towards a linkage theory of political terrorism. *Radicalisation Research*, 2011. November 10. <http://www.radicalisationresearch.org/research/sprinzak-1991-process/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:07)

³ Fathali M. Moghaddam: The Staircase to Terrorism – A Psychological Exploration. *Georgetown University. Journal of Strategic Security*, Volume 4, Winter 2011, 40–41. <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1140&context=jss> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:22)

Moghaddam elemzését tovább bontva ki kell emelni, hogy a radikális ideológia követői és a terroristák között jelentős különbség van.⁴ A „radikális ideológia követői” azok, akik a radikalizációt erőszak nélkül élik meg. Terrorista jelzővel kell viszont ellátni azt, aki támadásokat hajt végre és aktív támogatója a radikális irányzatok erőszakos egységeinek is.⁵

A veszélyeztetett csoportokat és egyéneket tekintve ki kell emelni, hogy eddig nem volt olyan minta, amely egyértelműen kategorizálhatta volna tipikus jellemvonásaikat. A támogatók széles skálájú társadalmi és gazdasági háttérrel rendelkeznek, így a jellegzetességek bemutatásánál a profilalkotást megkönnyítő specifikus előrejelzéseket nem lehet nyújtani. Mivel univerzális töréspontokat nehéz találni, Horgan hat rizikófaktor kiemelésével ad keretet a veszélyeztetettség meghatározó tényezőinek. Ezek az elemzés szerint a következők:⁶

- „érzelmi sérülékenység” (harag, elidegenedés, jogfosztottság érzése): gyakran azzal együttesen, hogy a családi környezetből elszakadva máshol keresik a lelki útmutatást, sérelmeikre a megoldásokat;
- elégedetlenség és kiábrándulás a politikából, részvétel a politikai változásért küzdő tiltakozásokban;
- azonosulás vagy személyes tapasztalat a muszlimokat ért sérelmekkel (előítéletek, üldöztetés, gyilkosságok) kapcsolatban;⁷
- az a meggyőződés, hogy az állam és annak szimbólumai ellen erkölcsileg indokolt a küzdelem;⁸
- a radikális szervezetekhez való csatlakozásból származó előnyök felfedezése (megbecsült státusz, hatalom, pénzbeli juttatások, egyéb javak);
- közeli (baráti, családi) személyes kapcsolatok kiépítése a hasonló változásokat megelőzőkkel, akikben társra talál a radikalizáció során.

Horgan tanulmányában felhívja a figyelmet arra is, hogy ezek a tényezők csak ritkán állnak önállóan, leggyakrabban többnek az együttállása befolyásolja az egyéneket.⁹

Bár a radikalizálódás menetét nem lehet kizárólag egy mintával leírni, az általános lélektana mögött a Mogaddham által felfestett lépések feltételezhetőek. Az viszont állítható, hogy a terrorizmus elérése az európai területeken csupán egy igen szűk réteget érint, akik

⁴ Már csak abból a szempontból is, hogy az erőszak csupán a legfelső szinteken érzékelhető, a megelőző fázisokban csupán ellenérzésről beszélhetünk.

⁵ Jamie Bartlett – Jonathan Bridwell – Michael King: *The edge of violence – a radical approach to extremism*. 2010. http://www.demos.co.uk/files/Edge_of_Violence_-_web.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:23)

⁶ John Horgan *From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, 82–83. <http://ann.sagepub.com/content/618/1/80> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:28)

⁷ Példaként említhető többek között a 18 éves holland Robbin van Dolderan, aki szülei nyilatkozatai szerint azért csatlakozott a szíriai harcokhoz, mert nagy hatással voltak rá a vegyi fegyverek hatását bemutató képek. Eredetileg a háború kegyetlenségeinek enyhítéséért döntött a kiutazás mellett Issa Abd al-Rahman doktor is, aki a londoni Imperial College tanulója volt, később Szíriában egy kórházban folytatta munkásságát, és csatlakozott az Iszlám Állam harcosaihoz. Forrás: Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center, *Foreign fighters from Western countries in the ranks of the rebel organizations affiliated with Al-Qaeda and the global jihad in Syria*, 2014, 20. http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20616/E_208_13_409304481.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:26)

⁸ Az iraki háborúban a nyugati országok (ezen belül is kifejezetten az Egyesült Államok) katonái által végrehajtott kegyetlenségeket hirdető propaganda és a labilis családi körülmények befolyásolták például a Londonból származó Michael Adebowlét, hogy a radikális ideológiát követve csatlakozzon terrorszervezetekhez. Forrás: Dominic Casciani: *Woolwich: How did Michael Adebolajo become a killer?* BBC.com, 2013. <http://www.bbc.com/news/magazine-25424290> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:28)

⁹ Horgan: i. m. 85.

töbnyire ideológiailag elkülönülve a mérsékelt környezettől, a világpépük formálódása során új értelmet keresve fordulnak a tiszta normarendszerű fundamentalista tanok követése felé. Tehetik mindezt egyénileg (lone-wolf/lone-actor terrorism)¹⁰ vagy egy közösség tagjaként. A cél a vizionált vagy megtestesült társadalmi, politikai vagy vallási elnyomásuk feloldása, fundamentalista ideológiájuk kinyilatkoztatása.

KIEMELTEN ÉRINTETT CSOPORTOK, A CSALÁDI KAPCSOLATOK JELENTŐSÉGE

Elemzésünk központi témája a családnak a radikalizációban betöltött szerepe. A kérdéskörön belül kiemelten kell foglalkoznunk a családi párbeszéd jelentőségével, a bizalom, a felelősségkörök tisztázásának és az egyértelmű normarendszer kiépítésének fontosságával.

Paul Gill felmérése is alátámasztja azt a tényt, hogy a családoknak jelentős szerepe van a radikalizációban. Kutatása során bizonyította, hogy a terrorista akciók kivitelezőinek ideológiai elköteleződéséről a családoknak több mint 64 (más forrásokban 81¹¹) százaléka tudott.¹²

Megerősítette ezt a tényt többek között Didier Bigo, az Európai Parlament egyik kutatója,¹³ valamint Scott Atran, az Oxfordi Egyetem kutatója is egy 2015. áprilisi beszédében. Utóbbi elmondta: felmérése szerint négyből egy európai radikális harcos családi befolyásra választja a dzsihadista vonalat.¹⁴

A radikális szervezetek vezetőit vizsgáló pszichológiai kutatásokból kitűnt, hogy legtöbbször nem vesz részt az ideológia hangos propagandájában, mi több, a többség kifejezetten csöndessé és visszahúzódnóvá válik elköteleződésének kiteljesedésekor. Dr. Deborah Schurman-Kauflin pszichológus szerint ennek egyik oka, hogy sok radikális vezető otthon is megtapasztalja az erőszakot, és közeli emlékeik miatt olyan pszichológiai változásokon mennek keresztül, amely során a nyílt véleménykifejtés és a közvetlen erőszakot kiváltó azonnali reagálás helyett preferálni kezdik a megfontolt, hatékony, manipulatív kommunikációt.¹⁵ A visszahúzódnó jellem persze önmagában nem jelent pszichológiai problémát, és a fiatalok változó viselkedésmódja sem minden esetben vezet radikalizációhoz. A különböző tényezők halmozott jelenléte azonban rávilágíthat az esetleges labilis egyénekre, akik családi,

¹⁰ „Magányos farkas” (lone-wolf) terroristának nevezik azokat, akik erőszakos tevékenységeket követnek el radikális szervezetek ideológiájának támogatásaként, azonban közvetlenül nem tagjai radikális csoportoknak, támadásaikat egyedül tervezik meg és önállóan kivitelezik. Forrás: Raffaello Pantucci: A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists. 2011. http://www.trackingterrorism.org/sites/default/files/chat/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:37)

¹¹ United States Secret Service – United States Department of Education: The final report and findings of the safe school initiative: implications for the prevention of school attacks in the United States. 2002, 20. <https://www2.ed.gov/admins/lead/safety/preventingattacksreport.doc> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:37)

¹² Gill–Horgan: Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists. 2014. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4217375/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:37)

¹³ Didier–Bonelli: Preventing Violent Radicalisation and Terrorist Recruitment in the EU. The Threat to Europe by Radical Islamic Terrorist Groups. Briefing Paper for the European Parliament, 2008, 16–22. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200804/20080407ATT25852/20080407ATT25852EN.pdf>

¹⁴ Greg Downey: Scott Atran on Youth, Violent Extremism and Promoting Peace. 2015. <http://blogs.plos.org/neuroanthropology/2015/04/25/scott-atran-on-youth-violent-extremism-and-promoting-peace/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:45)

¹⁵ Dr. Deborah Schurman-Kauflin: Profiling Terrorist Leaders. 2013. <https://www.psychologytoday.com/blog/disturbed/201310/profiling-terrorist-leaders> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:00)

tágabb közösségből érkező vagy deradikalizációs programok által nyújtott lehetőségeken keresztül visszafoghatóak.

A radikális családok gyermekei

A fundamentalista ideológia beépítéséért, a moghaddami modellben való előrehaladás felgyorsításáért kiképzőtáborok operálnak a Közel-Keleten és Európában is több helyen, ahol a fiatal gyermekeket már egészen korai éveikben nevelik a *saría* radikális értelmezésére és az extrémista tanok feltétel nélküli követésére.¹⁶ A leendő harcosok a kiképzés során egyértelmű iránymutatást kapnak és erősen szabályozott normarendszerbe nőnek bele, a dzsihád folytatásának megkérdőjelezése többnyire fel sem merül. Ebben a helyzetben a folyamat lineáris és nehezen megszakítható, a gyermek ugyanis a radikális környezetet tekinti magáénak, és mind a szoros, mind a távolabbi ismeretségi köréből megerősítést kap a fundamentalista ideológia követésére. A moghaddami modell grádicsait átlépve a tanítás a moderált ellenérzést elveti, a Korán tanításaira hivatkozva az aktív dzsihádöt erősíti. A kiképzőtáborok gyengesége így pontosan a megelőző fázisok kihagyásából adódó ideológiai megalapozottság hiánya lehet. Éppen ezért épít több deradikalizálódást célzó program¹⁷ a nyílt vallási és társadalmi diskurzusra, valamint az oktatás lehetőségének kitágítására, amely során a fiatalok racionalizálhatják gondolkodásmódjukat.

A kiképzőtáborok résztvevőinek többsége a helyi közösségek muszlim tagjaiból származik, akik a családi közegben is napi szinten élik meg a radikalizációt. Legyen az az üldöztetés egyik ellenszere (a Közel-Kelet államaiban a hűséget nem fogadók között kevesen tudják vállalni az adófizetést, így vagy a kockázatos menekülést, vagy a radikális szervezetekhez való csatlakozást választják),¹⁸ vagy elköteleződés a fundamentalista tanok mellett – a néhány hónapos kiképzés során a leendő harcosok megerősítést kapnak az extrémista cselekedetek legitimitációját illetően. A család szerepe ebben az esetben érzékelhető, hisz az idősebb férfi tagok megerősítése a fiatalabb fiúkban további biztatásként él.

Testvéri kapcsolatok révén egy családon belül a fiatalok akár a szülőktől elszakadva egy új közösség tagjaként,¹⁹ vagy egymást erősítve, ketten önállóan is felvehetik és támogathatják a radikális ideológiákat. Így tett többek között Dzsohar és Tamerlan Carnajev massachusettsi csecsen testvérpár is, akik a 2013-as bostoni maratonon véghez vitt bombatámadásukkal hívták fel magukra az FBI és a nemzetközi közösség figyelmét.²⁰ Tamerlan 2012 óta több dagesztáni és csecsenföldi úton vett részt, ahonnan az al-Kaida szervezet ideológiáját támogatva tért haza, hogy testvére meggyőzése után terrortámadásokat hajtsanak végre.²¹ De a

¹⁶ Dr. Besenyő–Prantner–Speidl–Vogel: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0; Történet, ideológia, propaganda.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2016, 53.

¹⁷ ICSR Prisons and Terrorism – Radicalisation and De-radicalisation in 15 Countries. 2010. <http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1277699166PrisonsandTerrorismRadicalisationandDeradicalisationin15Countries.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:01)

¹⁸ Raymond Ibrahim: Syria: Christians Forced From Home by Coalition Fighters. 2015. <https://www.clarionproject.org/analysis/syria-christians-forced-home-coalition-fighters#> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:01)

¹⁹ Mint például Salah és Ibrahim Abdeslam.

²⁰ FBI: Updates on Investigation Into Multiple Explosions in Boston, 2013. <https://www.fbi.gov/news/updates-on-investigation-into-multiple-explosions-in-boston> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:04)

²¹ Committee on Homeland Security – The Boston marathon bombings, one year on: A look back to look forward. 2014, 34. <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-113hhrg88783/pdf/CHRG-113hhrg88783.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:06)

testvéri kapcsolatok erejét bizonyítva említhetnénk Salah és Ibrahim Abdeslamot, valamint a Charlie Hebdo újságot megtámadó Kouachi testvérpárt, vagy a brüsszeli támadásokat elkövető Bakraoui fivéreket is. Ugyancsak radikális ideológiát sajátított el a dán al-Suedi testvérpár,²² akik 2013-ban Koppenhágában tervezték meg és a dán Jyllands-Posten hírlap szerkesztőségében hajtották végre terrortámadásaikat.²³

Kiemelendő, hogy a terrorszervezeteknek is érdekében áll a családokon belüli toborzás, hisz így a kommunikációnak nem feltétlenül van nyoma online felületeken.²⁴ Emellett a testvéri megerősítés löketet adhat az elbizonytalanodóknak, így az ideológia és a célok szem előtt tartásáért is előnyös.²⁵

A muszlim családok női tagjainak radikalizálódása is visszavezethető a családi kötelékek és tradicionális életvitel jellemzőire. Az oktatás és a tágabb környezet ismeretének hiánya, valamint a társadalmi szegregáció magas foka miatt a radikális ideológiák támogatóival egy közösségben élő muszlim nők fogékonyabbak a radikális ideológiák követésére.²⁶

Európai muszlimok

Az európai országokban érzékelhető radikalizáció háttérben azonban más tényezők játszanak szerepet. Muszlim identitásuk az európai területeken a helyi közösségekben teljedhet ki, azonban a mindennapokban többen identitásválságot élnek meg.²⁷ A brit hírszerzés adatai szerint a többségnek stabil kapcsolata és gyermekei is vannak.²⁸ Legtöbbjük nem radikalizálódik, és a családi háttér, valamint a vallási közösség is a mérsékelt tanításokat követve éli meg hitét.

Néhányan azonban lavírozva az európai normarendszer homályos szabályai és a muszlim kötelezettségek között, kirekesztve vagy a többségi társadalomtól elkülönült egységként értelmezhetik magukat. Amennyiben ez a tapasztalat a ma igencsak elterjedt és egyre erősödő előítéletekkel és kirekesztéssel párosul, a közösség védekezési mechanizmusokhoz fordul és bezár. Ezen zárt, összetartó közösségekben a bizalom magas foka miatt könnyebben alakulnak ki szoros kapcsolatok, amelyek akár a családi kötelékeknél is erősebbé fonódhatnak. A fundamentalista csoportok éppen ezért összpontosítanak a balkáni területeken működő muszlim közösségek vezetőivel kiépített kapcsolat fenntartására és erősítésére, mely révén nemcsak anyagi támogatásra, hanem utánpótlás biztosítására is számíthatnak. A fundamentalista (leginkább vahabita és szalafita) tanokat hirdető imámok tanítása a bizalom magas szintje miatt közvetlenül éri el a fiatalokat, akik a közösség megerősítését is élvezik.

²² Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center: i. m. 66.

²³ Per Gudmundson: The Swedish Foreign Fighter Contingent in Syria. 2013. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-swedish-foreign-fighter-contingent-in-syria> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:08)

²⁴ Jim Yardley: Brussels attacks: why are so many terrorists brothers? The Irish Times, 2016. <http://www.irishtimes.com/news/world/europe/brussels-attacks-why-are-so-many-terrorists-brothers-1.2585730> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:10)

²⁵ Bloom–Horgan: All in The Family: A Primer on Terrorist Siblings. 2013. <http://sites.psu.edu/icst/2013/04/20/all-in-the-family-a-primer-on-terrorist-siblings/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:10)

²⁶ Youth Justice Board: Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism. 2012, 33. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:11)

²⁷ Uo. 31.

²⁸ Alan Travis: MI5 report challenges views on terrorism in Britain. 2008. <http://www.theguardian.com/uk/2008/aug/20/uksecurity.terrorism1> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:13)

Ezen Európában székelő radikális egységek tagjai a családi környezettől ugyan a példák szerint többnyire elszigetelődnek, a fundamentalista ideológiát akár közeli környezetükben is elterjeszthetik. Hangsúlyos példa erre többek között Abu Omár (korábbi nevén Hassan Mustafa Osama Nasr), aki egy dzsihadista koszovói apa leszármazottjaként az albániai radikális szervezetek támogatója volt 2013-ig.²⁹

A marokkói származású, hollandiai lakos Mourad Massali (Abu Baseer) a nyilatkozatok szerint azután döntött az Iszlám Államhoz való csatlakozásról, miután apja elhunyt. Radikalizálódása során Szíriába utazott, ahol a harcokban meghalt. Halálhírére reagálva öccse, Choukri Massali is kiutazott harcolni a felkelőkhöz, ő 2013-ban esett el.³⁰ A Massali fivérek esetében tehát egyértelműen kimutatható, hogy a közel-keleti területektől távol is figyelmet kell fordítani a családi kapcsolatok radikalizáló erejére, amelyben mind az apa-fiú, mind a fiútestvérek közötti szoros viszonyrendszer kiemelt szerepet játszik.

Bár a kutatási eredmények nagy százalékában a családok tudnak a fiatalok radikalizációjáról, a Molenbeekből (Brüsszel muszlim többségű, radikális személyeknek is lakóhelyet adó negyede) külföldre utazó, ott a harcokban részt vevő harcosok családtagjainak többsége csak a harcos halálával vagy egy rajtaütés során tudta meg gyermekük radikális hátterét.³¹ Ennek oka, hogy a trendek szerint a radikalizált egyének legtöbbször elfordulnak a családi párbeszédétől és a mérsékelt ideológiát valló társaktól, és a szintén fundamentalista közösségbe ágyazódva összetartó, zárt csoportot alakítanak ki.³²

A családi nyílt párbeszéd hiányára és a gyermekek elszigetelődésének veszélyeire hívta fel többek között a figyelmet Abdul Haqq Baker 2011-ben kiadott könyvében.³³ A 2001. szeptember 11-i támadások egyik szervezőjének, Zacarias Moussaoui-nak példáján keresztül támasztotta alá véleményét, miszerint az instabil és bizalomhiányos családi környezet is kiválthatja a radikalizációt. Moussaoui esetében ugyanis a bíróság a halálbüntetés helyett mérsékelt büntetést szabott ki, tekintettel arra a tényre, hogy az elkövető gyermekkorában instabil volt. Ezáltal és az egyértelmű normarendszer hiánya miatt a radikális muszlim vallás megismerésekor nem tudta megfelelően felmérni a veszélyeket, és az egyébként is labilis korszakában könnyen befolyásolhatóvá vált.³⁴

A családon belüli nyílt párbeszéd mellett figyelmet kell fordítanunk a mérsékelt tanok hirdetőinek munkájára is, akik – mint például Bosznia-Hercegovinában is több helyen – a radikális ideológia elítélését és a radikalizáció minden formájának megelőzését hangsúlyozzák szónoklataikban, vállalva ezzel többször a közvetlen fenyegetést és a helyi radikális közösségek több formában megnyilvánuló ellenszenvét is.³⁵

²⁹ Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center: i. m. 66.

³⁰ Uo. 40.

³¹ Jason Burke: Radicalisation in Molenbeek: 'People call me the mother of a terrorist'. 2016. URL: <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/16/radicalisation-molenbeek-terrorist-brussels-belgian> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:16)

³² Dr. Alex P. Schmid: Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. 2013, 27. <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:17)

³³ Lynn Davies Formers & Families, Transitional Journeys in and out of violent extremism in the UK. 2015, 7. <http://www.connectjustice.org/UK-Formers-&-Families.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:17)

³⁴ Uo.

³⁵ Grey Carter: Bosnian muslims attacked local imam 7 times due to his appeal to stay out of radical Islam and jihad in Syria. 2015. <https://theremustbejustice.wordpress.com/2015/01/06/bosnian-muslims-attacked-local-imam-7-times-due-to-his-appeal-to-stay-out-of-radical-islams-and-jihad-in-syria/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:22)

A rendőrség fokozott járőrözéssel és rajtaütésekkel, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és a külföldi hírszerzéssel is együttműködve próbálja kiszűrni a potenciális fundamentalistákat.

Első és többedgenerációs migránsok

A kiterjedt európai hálózatok többnyire az összetartó muszlim közösség tagjaiból állnak, akik között a Szíriában és Irakban működő szervezetekkel való összeköttetésért felelős egyének is találhatóak. Bár soraikban jelen vannak első generációs bevándorlók is, kutatások bizonyítják, hogy a második generáció tagjai sokszor fogékonyabbak a radikalizációra, mint a közvetlenül beérkezők.³⁶

Ennek oka, hogy az első generációs migránsok a jobb életkörülmények jelentette változásokat közvetlenül megtapasztalják, a társadalmi beágyazottság még nem jelenik meg elsődlegesen céljaik között. A terrorista csapások után érezhető megerősödő ellenszenv miatt a mérsékelt migránsok munkavállalási, valamint egyéb szociális esélyei jelentős hátrányba szorulnak.³⁷ Az asszimiláció helyett a társadalmi szegregáció, a „negyedek” létrehozása figyelhető meg inkább. A második generáció tagjai azonban már erőteljesen megélik azt a különbséget, ami a kezdetektől fogva a helyi identitást és az otthoni kulturális gyökereket elválasztja. Ennek a kettőnek az összetalálkozásával, multikulturális környezetben akár egy kedvező olvasztótégely is kialakulhatna az európai társadalmakban, azonban számos közegben ehelyett az elkülönülés és a különbségek hangsúlyozása kap fő szerepet, ezzel is segítve az előítéletek és a radikalizáció megerősödését.

Anis Bouzzaouit belga fiatal is feltehetőleg hasonló indokok miatt indult meg a radikalizálódás útján. A szülei első generációs, Marokkóból származó középosztálybeliek, Anis a középiskola befejezése után azonban sem a belga, sem a muszlim közösséget nem érezte magáénak.³⁸ Források szerint kapcsolatot épített ki Abdelhamid Abaaouddal, a párizsi támadások egyik tervezőjével, majd a radikális gondolatok átvétele és a szíriai helyzet kegyetlenségének felismerése után a „muszlimok védelme érdekében” csatlakozott a szíriai harcokhoz.³⁹

Szintén második generációs migráns volt a spanyolországi, Iszlám Állam szervezethez köthető terroristasejtet vezető Mustafa Maya Amaya is. Szülei Spanyolországból Belgiumba költöztek, Musztafa (a muszlim vallás felvétele előtt Rafael) itt ismerkedett meg a radikális nézetekkel. A rendőrség szerint több külföldi terrorista sejtrel tartott kapcsolatot, valamint a toborzásban is részt vett.⁴⁰

Fontos tehát, hogy a második generáció tagjai nyíltan és előítéletek nélkül élhessék meg otthon másodlagos identitásukat, ugyanakkor az európai normarendszerben is megtalálják a kulturális hasonlóságokat. Ennek elérésében kiemelt szerepe van az oktatásnak és az

³⁶ Dr. Besenyő János: Not the invention of ISIS: Terrorists among immigrants. *Journal of Security and Sustainability Issues* 5(1), 2015, 5–20. <http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2015.5.1> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:22)

³⁷ Robert Leiken: Europe's Angry Muslims: The Revolt of The Second Generation. 2011, 72. <https://goo.gl/7iN205> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:30)

³⁸ Jason Burke: i. m.

³⁹ Joseph Krauss: Profiles of radicals reveal numerous paths to extremism. 2015. <http://www.bigstory.ap.org/article/0d962d172b184d4c975f5a9e3ff25170/profiles-radicals-reveal-numerous-paths-extremism> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:32)

⁴⁰ Kern Soeren: Islamic State: „We Will Take Spain Back”. 2014. <http://www.gatestoneinstitute.org/4616/islamic-state-spain> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:40)

otthoni bizalom és nyíltság magas fokának is. Ezek együttese hozzájárul mind a megfelelő megelőzéshez (prevenációs előadások, társadalmi párbeszéd és egyensúly hangsúlyozása, esélyegyenlőségi programok és lelki segítségnyújtás), mind a radikalizáció felfedezéséhez is.

Külföldi harcosok Szíriában

Nyilatkozatok szerint a párizsi robbantások kitervelői, valamint a hozzájuk köthető beszervezett személyek többsége sem gyakorolta hiánytalanul a muszlim vallást,⁴¹ így például alkoholt és marihuánát is fogyasztottak. Ez az adat felhívja a figyelmet arra is, hogy a radikális szervezetek toborzási és operatív munkája túlhaladta azokat a vallási meggyőződésre alapozott indíttatásokat, amelyek révén az extrémisták hitbeli konfliktusokra hivatkozva követik el támadásaikat. A muszlim közösségek tagjai közvetlenül tudnak találkozni fundamentalista szónokok toborzásával, azonban ugyancsak fontos azokat is figyelembe vennünk, akik bármiféle előző kötődés nélkül választják a dzsihádot.

A radikális ideológiák támogatását a külföldi harcosok Szíriába és Irakba való kiutazása, ott a kiképzőtáborokban való tevékeny jelenlétük is jelezte. A népességhez viszonyítva a legtöbb külföldi harcos Belgiumból származott, ahonnan 2015-ös adatok szerint 440 fő utazott a terrorszervezetek támogatására.⁴² Belgium példáján keresztül bemutatatható, hogy a radikalizáció hátterében nem a gazdasági nehézség vagy a politikai, társadalmi hátrány a legjelentősebb faktor, hanem a fundamentalista propaganda, a személyes kapcsolatok és a családi háttér.

Belgium sokáig a belső flamand–vallon ellentétten felülkerekedve stabil hátteret biztosított az Európai Unió intézményrendszerének. Gazdasági nehézségek nem érintették kiemelten az országot, Brüsszel a nehézkes belpolitikai helyzet ellenére az unió bebetonozott alapjaként óvta a nemzetközi döntéshozatalt és ezzel együtt a nyugati értékek továbbvitelét. Az utóbbi hónapok azonban rávilágítottak arra, hogy Belgiumban fenyegető tendenciák indultak meg, majd egy ideig elfedve erősödtek több területen. A párizsi és brüsszeli terrortámadások felhívták a figyelmet a brüsszeli Molenbeek negyedben kialakult muszlim közösség által jelentett kockázatra. A Molenbeekben kialakult radikális közösségek tagjai előretolt bázisként funkcionáltak a Közel-Kelet radikális szervezetei számára, ahonnan egyrészt a kiképzőtáborok felé irányíthattak radikális egyéneket, másrészt a nyugati célpontok elleni támadások közvetlen szervezését is végezheték.

Nagy-Britanniából több középosztálybeli fiatal hagyta el családját és csatlakozott a radikális csapatok közé. A *The Guardian* 2014-es adatai alapján is látható, a dzsihadisták különféle társadalmi és gazdasági közegekből indultak útnak, nincs univerzális jellemző profiljukban.⁴³ Kristin Baker ezredes, az Egyesített Hírszerző Műveletek Európai Központjának (Joint Intelligence Operations Center Europe – JIOCEUR) parancsnoka szerint „a legveszélyeztetettebb fiatalok azok, akik önálló identitásukat keresve egyúttal vallási vagy

⁴¹ Jason Burke: i. m.

⁴² Peter R. Neumann: Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s. 2015. <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:36)

⁴³ *The Guardian*: The British jihadis. 2014. <http://www.theguardian.com/world/2014/aug/22/british-jihadis-fight-syria> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:36)

társadalmi megerősítésre és elismerésre is vágnak. Olyan utat keresnek, amellyel egyértelművé válik kik is ők valójában és milyen lépéseket kell tenniük céljaik eléréséhez”.⁴⁴

Radikális ideológiákkal közvetlenül találkozhatnak a fiatalok – és helyzetükre tekintettel fogékonyra válhatnak az azok által nyújtott kiugrási lehetőségekre – a börtönök falai között is.⁴⁵ A fundamentalista ideológia a hasonló helyeken koncentrálnak érheti el az egyéneket, így a bizonyítottan radikális személyek elkülönítése vagy szigorított felügyelete a további toborzást is megakadályozhatja.

Nemcsak a férfiak, hanem a Nagy-Britanniából csatlakozó nők száma is felhívta a figyelmet a családi kapcsolatok toborzó erejére. A fiatal lányok nyilatkozataiból kitűnik, hogy a dzsihád folytatását és a harcosok támogatását – csakúgy, mint a legtöbb toborzott – egy felsőbb cél elérése érdekében vállalták. A lányokat az önmegvalósítás és a mártírság elérése, valamint a szerelmi szálakba vetett hit győzi meg a csatlakozásban. Grace 'Khadijah' Dare, egy angliai muszlim családból származó lány a radikális ideológiát támogató férjével és kisgyermekével együtt döntött az Iszlám Állam mellett, hangoztatva célját, hogy ő legyen az első nő, aki egy ellenséget megölt.⁴⁶ Így toborozták továbbá a 20 éves Aqsa Mahmoodot is,⁴⁷ akit összefüggésbe hoztak⁴⁸ a szintén hasonló okokból 2015 februárjában Szíriába utazó három diáklánnyal, Kadiza Sultanával, Amira Abaséval és Shamima Begummal. A lányok közösségi oldalakon keresztül erősödtek meg a fundamentalista ideológiában. A radikális egyénnel kialakított családi kapcsolatok révén a fundamentalista ideológia elnyomó térhódítása miatt a mérsékelt környezetben felnevelkedett, egyértelmű célokat és normarendszert, valamint „megértő” családot vizionáló fiatal lányok is könnyen érintettek lehetnek a radikalizációban.

A család gazdasági helyzetének jelentősége

Bár a nehezebb gazdasági körülményekben lévők számára a szíriai fronton való szerepvállalás akár előnyös pénzbeli juttatással is járhat,⁴⁹ az Európából kivándorló harcosok eltérő gazdasági háttérrel rendelkeztek; kiemelendő, hogy legtöbbjük alsó középosztálybeli családokból való volt.

⁴⁴ American Diplomacy: Combating Islamist terrorism in Europe. 2007. http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2007/1012/bake/bakeretal_islameurope.html (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:38)

⁴⁵ Kern Soeren: i. m.

⁴⁶ Daily Mail: White British girl who's now a 'celebrity jihadi': Mother-of-two a 'top priority' for MI6 and she calls on Muslims to join the terror group. 2014. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2739705/White-British-girl-s-celebrity-jihadi-Mother-two-priority-MI6-calls-Muslims-join-terror-group.html> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:40)

⁴⁷ Natasha Culzac: Isis: British women led by Aqsa Mahmood 'running sharia police unit for Islamic State in Syria'. 2014. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-british-women-running-sharia-police-unit-for-islamic-state-in-syria-9717510.html> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:40)

⁴⁸ James Cook: Glasgow 'jihadist' Aqsa Mahmood denies recruiting London girls. 2015. <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-31908202> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:42)

⁴⁹ A szír harcosok családi állapotuktól függően havi illetményként 800 vagy 1200 dollár fizetséget kapnak. Forrás: Pákozdi Nóra: The finances and economy of the Islamic State. Scientific Periodical of the Military National Security Service, 2015/2, 56–73. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_2_spec.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:48)

Több példa mellett⁵⁰ említhetjük Salah és Ibrahim Abdeslamot is, a párizsi terrortámadások két kivitelezőjét és kitervelőjét, akiknek családja a The Guardian értesülései szerint nagyjából évi százezer eurónyi bevételt tudhatott magáénak.⁵¹ A testvéreknek hosszú ideig állandó munkahelyük is volt, mindkettejük karrierje a párizsi terrortámadások előtt néhány hónappal ért véget, amikor drogügyleteikre tekintettel Ibrahimot elítélték. Abdeslam ugyan közvetlen bizonyíték híján nem került börtönbe, de munkahelyéről elküldték, ezután munkanélküli-segélyből élt, egy ideig kábítószerrel kereskedett.⁵²

A relatív vagy abszolút szegénység és a terrorizmus kapcsolatát több szakértő is kutatja.⁵³ Legtöbben arra a következtetésre jutottak, hogy Európa radikalizált muszlimjainak nagy többsége az alsó középosztálybeli családokból származik, de az extrémisták között reprezentálva vannak a gazdagabb és szegényebb rétegek is.⁵⁴ A hiányos gazdasági háttér és a radikalizálódás között ilyenformán nem fedezhető fel ok-okozati összefüggés.⁵⁵

KONKLÚZIÓ

Szembeülve az extrémista ideológiák tömegmozgató erejével, a nemzetközi közösség vezetői és számos radikalizációval foglalkozó szakértő felhívta a figyelmet annak a veszélyére, hogy a fundamentalista ideológiák a helyi fenyegetéstől továbblépve globális problémát okozhatnak. A külföldi harcosok számának növekedése rámutat a propaganda erős mivoltára, azonban ahhoz, hogy ezen ideológiák minél szélesebb célközönséget elérjenek, a propagandán kívül egyéb tényezők is kiemelten fontosak.

A radikális ideológia európai szintéren észrevehető terjedése, legitimációja elsősorban a fiatal, labilis időszakban lévő korosztályt teszi veszélyeztetetté, azonban a radikális támogatók profiljai között megtalálhatóak az idősebb és a legfiatalabb éveikben járók is. A szélsőséges tanok terjedése nem korlátozódik a muszlim közösségek tagjainak körére, a dzsihádroz csatlakoztak mérsékelt keresztény családból származó egyének is. Az sem állítható, hogy a szegényebb rétegek tagjai valószínűbben radikalizálódnak, hisz számos példát lehet mutatni a középosztályból származó fiatalok fundamentalista szervezetekhez való csatlakozására is.

Néhány biztos pont azonban észrevehető a radikalizációt megelőző egyének hátterét vizsgálva. Az elemzés felhívja a figyelmet azokra a töréspontokra és a potenciálisan radikalizmusra sarkalló családi normarendszerre, amely révén az egyén a radikalizálódás lépéseit felgyorsíthatja, vagy az ezzel járó kritikus döntési folyamatot megkönnyítheti.

⁵⁰ Ugyancsak számottevő bevétele volt például Abu Abdullah al-Masrinak, aki az Egyesült Államokból utazott Szíriába, majd 2013-ban az an-Nuszra Front terrorszervezet akciói közben vesztette életét. Al-Masri gazdag család tagja volt, egyetemi diplomával és stabil munkalehetőségekkel rendelkezett, amikor a kiutazás mellett döntött. Forrás: Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center: i. m. 91.

⁵¹ Jason Burke: i. m.

⁵² Brendan Cole: Salah Abdeslam caught alive: What do we know about Europe's most wanted man? 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/salah-abdeslam-caught-alive-what-do-we-know-about-europes-most-wanted-man-1550392> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:52)

⁵³ Például Ted Gurr: Why men rebel. Princeton, Princeton University Press, 1970. <http://www.beyondintractability.org/bksum/gurr-men> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:26)

⁵⁴ Marc Sageman: Understanding terror networks. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004, 153. <https://goo.gl/fXhQLu> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:59)

⁵⁵ Veldhuis–Staun: Islamist Radicalisation: A Root Cause Model. The Hague: Clingendael, 2009, 8. http://diis.dk/files/media/publications/import/islamist_radicalisation.veldhuis_and_staun.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 15:07)

Jelentős szerep tulajdonítható a radikális viszonyok között nevelkedő (kiképzőtáborok diákjaiként a fundamentalista ideológiát elsajátító) egyének szerepvállalásának, amelyen keresztül bemutatható az a folyamat, amely során a legfiatalabb korosztály tagjai a beszűkült, extrémista világnézetet magukévá teszik. A családi kapcsolatok ebben az esetben megerősítő jelleggel rendelkeznek, a vállalt életmód megkérdőjeleződése így nem – vagy csak nagyon ritkán – történik meg.

Szintén megerősítést kapnak azok a háborús területeken kívül élő testvérpárok és közeli rokonok is, akik a közel-keleti szervezetek „előretolt bázisaként” a külföldön működő csoportokkal együtt, vagy akár azoktól függetlenül is, egymást erősítve a radikális ideológia feltétel nélküli követésében, vállalják a dzsihád folytatását, az anyaszervezettől távol is. Ezek a kapcsolatok a terrorista csoportok számára is számos előnnyel járnak, hisz a közvetlen személyes kapcsolattartás és az erős érzelmi szálak miatt a csapások tervezését, szervezését és kivitelezését logisztikai és információbiztonsági szempontok miatt is könnyebben rájuk lehet bízni.

A családi kapcsolatok a nők esetében is meghatározhatják ideológiai elkötelezettségüket. A külföldi harcosok soraiba csatlakozó vagy dzsihádistákkal ápoltszerű szálak miatt kiutazó nők esetében befolyásoló tényezőként hat egyrészt az önmegvalósítás vágya, másrészt a fellángoló érzelmi kötelékbe és a dzsihadista tanokba vetett hit is.

Értékelésünk szerint azok mellett, akik a radikális ideológiát a közvetlen környezetükben tapasztalják, annak legitimációját egyértelműnek veszik, magas a veszélyeztetettsége azon fiataloknak is, akik a családon belül nem számíthatnak a nyílt vallási és társadalmi diskurzusra. A folyamatra több személyiségbeli változás is felhívhatja a figyelmet, többek között a családtól való elfordulás, zárkózottság, új közösségek keresése és az ottani szerepvállalás fokozódása.

A fent jelzett torzulások több tényező közös hatása mellett a család radikalizációban betöltött szerepét is jelezzük, azonban a rokon ráhatást a deradikalizációt illetően is említünk kell. A fundamentalista ideológiák elismerésének visszafogását lehetőség szerint az egyénhez legközelebbi szinten, a személyes kapcsolatokon keresztül kell megkezdeni. Kiemelten fontos, hogy azokban a közösségekben és generációknál, amelyekben az identitáskeresés során több normarendszer vagy vallási hovatartozás ütközik, figyelemmel kísérjük az identitásérésének folyamatát, és az esetlegesen felmerülő elnyomott frusztrációkat nyílt társadalmi párbeszéddel, sokoldalú megközelítéssel és a felmerülő kérdések megválaszolásával oldjuk fel. A mérsékelt ideológia közvetítése, annak elfogadtatása ugyan nem zárja ki a fiatalok elszigetelődésének vagy radikalizálódásának lehetőségét, de a kötelékek szorosabbra fűzése a radikalizáció erőszakkal övezett fázisait elkerülhetővé teheti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- American Diplomacy: Combating Islamist terrorism in Europe. 2007. http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2007/1012/bake/bakeretal_islameurope.html
- Bartlett, Jamie – Bridwell, Jonathan – King, Michael: *The edge of violence – a radical approach to extremism*. 2010. http://www.demos.co.uk/files/Edge_of_Violence_-_web.pdf
- Dr. Besenyő János: *Not the invention of ISIS: Terrorists among immigrants*. Journal of Security and Sustainability Issues 5(1), 2015, 5–20. <http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2015.5.1>
- Dr. Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0; Történet, ideológia, propaganda*. Kossuth kiadó, Budapest, 2016. ISBN: 9789630984416.

- Bloom, Mia – Horgan, John: *All in The Family: A Primer on Terrorist Siblings*. 2013. <http://sites.psu.edu/icst/2013/04/20/all-in-the-family-a-primer-on-terrorist-siblings/>
- Burke, Jason: *Radicalisation in Molenbeek: 'People call me the mother of a terrorist'*. 2016. URL: <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/16/radicalisation-molenbeek-terrorist-brussels-belgian>
- Casciani, Dominic: *Woolwich: How did Michael Adebolajo become a killer?* BBC.com, 2013. <http://www.bbc.com/news/magazine-25424290>
- Cole, Brendan: *Salah Abdeslam caught alive: What do we know about Europe's most wanted man?* 2016. <http://www.ibtimes.co.uk/salah-abdeslam-caught-alive-what-do-we-know-about-europes-most-wanted-man-1550392>
- Committee on Homeland Security: *The Boston marathon bombings, one year on: A look back to look forward*. 2014. <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-113hhrg88783/pdf/CHRG-113hhrg88783.pdf>
- Cook, James: *Glasgow 'jihadist' Aqsa Mahmood denies recruiting London girls*. 2015. <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-31908202>
- Culzac, Natasha: *Isis: British women led by Aqsa Mahmood 'running sharia police unit for Islamic State in Syria'*. 2014. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-british-women-running-sharia-police-unit-for-islamic-state-in-syria-9717510.html>
- Daily Mail: *White British girl who's now a 'celebrity jihadi': Mother-of-two a 'top priority' for MI6 and she calls on Muslims to join the terror group*. 2014. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2739705/White-British-girl-s-celebrity-jihadi-Mother-two-priority-MI6-calls-Muslims-join-terror-group.html>
- Davies, Lynn: *Formers & Families, Transitional Journeys in and out of violent extremisms in the UK*. 2015. <http://www.connectjustice.org/UK-Formers-&-Families.pdf>
- Didier, Bigo – Bonelli, Laurent: *Preventing Violent Radicalisation and Terrorist Recruitment in the EU. The Threat to Europe by Radical Islamic Terrorist Groups*. Briefing Paper for the European Parliament, 2008, 16–22. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200804/20080407ATT25852/20080407ATT25852EN.pdf>
- Downey, Greg: *Scott Atran on Youth, Violent Extremism and Promoting Peace*. 2015. <http://blogs.plos.org/neuroanthropology/2015/04/25/scott-atran-on-youth-violent-extremism-and-promoting-peace/>
- FBI: *Updates on Investigation Into Multiple Explosions in Boston*, 2013. <https://www.fbi.gov/news/updates-on-investigation-into-multiple-explosions-in-boston>
- Gill, Paul – Horgan, John: *Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists*. 2014. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4217375/>
- Gudmundson, Per: *The Swedish Foreign Fighter Contingent in Syria*. 2013. <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-swedish-foreign-fighter-contingent-in-syria>
- Gurr, Ted: *Why men rebel*. Princeton, Princeton University Press, 1970. <http://www.beyondintractability.org/bksum/gurr-men>
- Horgan, John: *From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 2008. <http://ann.sagepub.com/content/618/1/80>
- Ibrahim, Raymond: *Syria: Christians Forced From Home by Coalition Fighters*. 2015. <https://www.clarionproject.org/analysis/syria-christians-forced-home-coalition-fighters#>
- ICSR: *Prisons and Terrorism – Radicalisation and De-radicalisation in 15 Countries*. 2010. <http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1277699166PrisonsandTerrorismRadicalisationandDeradicalisationin15Countries.pdf>
- Krauss, Joseph: *Profiles of radicals reveal numerous paths to extremism*. 2015. <http://www.bigstory.ap.org/article/0d962d172b184d4c975f5a9e3ff25170/profiles-radicals-reveal-numerous-paths-extremism>

- Leiken, Robert: *Europe's Angry Muslims: The Revolt of The Second Generation*. 2011. <https://goo.gl/7iN205>
- Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center: Foreign fighters from Western countries in the ranks of the rebel organizations affiliated with Al-Qaeda and the global jihad in Syria, 2014. http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20616/E_208_13_409304481.pdf
- Moghaddam, Fathali M.: *The Staircase to Terrorism – A Psychological Exploration*. Georgetown University. Journal of Strategic Security, Volume 4, Winter 2011, Randy Borum: Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research. <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1140&context=jss>
- Neumann, Peter R.: *Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s*. 2015. <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>
- Pákozdi Nóra: *The finances and economy of the Islamic State*. Scientific Periodical of the Military National Security Service, 2015/2, 56–73. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_2_spec.pdf
- Pantucci, Raffaello: *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. 2011. http://www.trackingterrorism.org/sites/default/files/chatter/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf
- Sageman, Marc: *Understanding terror networks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004. <https://goo.gl/fXhQLu>
- Schmid, Alex P., Dr.: *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. 2013. <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013.pdf>
- Schurman-Kauflin, Deborah, Dr.: *Profiling Terrorist Leaders*. 2013. <https://www.psychologytoday.com/blog/disturbed/201310/profiling-terrorist-leaders>
- Soeren, Kern: *Islamic State: „We Will Take Spain Back”*. 2014. <http://www.gatestoneinstitute.org/4616/islamic-state-spain>
- Sprinzak, Ehud: *The process of delegitimation: Towards a linkage theory of political terrorism*. Radicalisation Research, 2011. November 10. <http://www.radicalisationresearch.org/research/sprinzak-1991-process/>
- The Guardian: The British jihadis. 2014. <http://www.theguardian.com/world/2014/aug/22/british-jihadis-fight-syria>
- Travis, Alan: *MI5 report challenges views on terrorism in Britain*. 2008. <http://www.theguardian.com/uk/2008/aug/20/uksecurity.terrorism1>
- United States Secret Service – United States Department of Education: The final report and findings of the safe school initiative: implications for the prevention of school attacks in the United States. 2002. <https://www2.ed.gov/admins/lead/safety/preventingattacksreport.doc>
- Veldhuis, Tinka – Staun, Jorgen: *Islamist Radicalisation: A Root Cause Model*. The Hague: Clingendael, 2009. http://diis.dk/files/media/publications/import/islamist_radicalisation.veldhuis_and_staun.pdf
- Yardley, Jim: *Brussels attacks: why are so many terrorists brothers?* The Irish Times, 2016. <http://www.irishtimes.com/news/world/europe/brussels-attacks-why-are-so-many-terrorists-brothers-1.2585730>
- Youth Justice Board: *Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism*. 2012. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf

AJÁNLOTT IRODALOM

- Barakat Bhulai, Rafia – Chowdhury Fink, Naureen – Zeiger, Sara: *The Roles of Families and Communities in Strengthening Community Resilience Against Violent Extremism*. 2014. <http://www.hedayah.ae/pdf/the-roles-of-families-and-communities-in-building-resilience-meeting-report.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 15:22)
- Bizina, Margarita: *Radicalization of Youth as a Growing Concern for Counter-Terrorism Policy*. 2014. <http://globalsecuritystudies.com/Bizina%20Youth-AG.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:11)
- Burson-Marsteller, Asda'a: *Arab Youth Survey 2016*. http://www.arabyouthsurvey.com/uploads/whitepaper/2016-AYS-White-Paper-EN_12042016100316.pdf (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:32)
- Gill, Paul: *Seven Findings on Lone-Actor Terrorists*. 2013. <http://sites.psu.edu/icst/2013/02/06/seven-findings-on-lone-actor-terrorists/> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:18)
- House of Commons – Home Affairs Committee: *Roots of violent radicalisation*. 2012, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmhaff/1446/1446.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 14:15)
- Portes, Alejandro: *On the Logic of Post-Factum Explanations: The Hypothesis of Lower-Class Frustration As the Cause of Leftist Radicalism*. 1971. <http://sf.oxfordjournals.org/content/50/1/26.abstract> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 14. 13:26)

A HVK TUDOMÁNYOS SZAKKÖNYVTÁR KÖNYVAJÁNLÓJA

- Gögh Gábor, Monostori Péter: *A Magyar Királyi Légierő képes krónikája 1890–1945* (Militaria Hungarica Kiadó, 2016, 25 000 Ft)
- Gögh Gábor, Monostori Péter: *A Magyar Királyi Testőrség képes krónikája 1920–1945* (Militaria Hungarica Kiadó, 2016, 25 000 Ft)
- Sipos Anna Magdolna: *Könyvtári reneszánsz – Könyvtárak az információs társadalomban 2.0* (Ventus Libro, 2016, 2400 Ft)
- Biczó Piroska: *Az Árpád-házi királysírok. A magyar történelem rejtélyei sorozat* 6. kötet (Kossuth Kiadó, 2016, 1490 Ft)
- Fodor István: *Mikor volt a Honfoglalás? A magyar történelem rejtélyei sorozat* 5. kötet (Kossuth Kiadó, 2016, 1490 Ft)
- Bodrogi László, Szále László: *Visszaszököttek* (Noran Libro Kiadó, 2016, 2990 Ft)
- Csepeli György: *Meg nem gondolt gondolat* (Kossuth Kiadó, 2016, 2990 Ft)
- Rob Kendall: *Mindig más tehet róla? Így kezeljük és kerüljük el a mindennapos félreértéseket* (Kossuth Kiadó, 2015, 2400 Ft)
- Vekerdy Tamás: *Naplók könyve* (Kossuth Kiadó, 2016, 2800 Ft)
- Ormos Mária: *A Föld felfedezése és meghódítása* (Kossuth Kiadó, 2016, 3490 Ft)
- Brenda Rosen: *Elveszett városok atlasza. Legendás városok újfelfedezése* (Kossuth Kiadó, 2008, 6800 Ft)
- Nigel C. Benson, Marcus Weeks, Voula Grand, Joannah Ginsburg, Merrin Lazyan: *A pszichológia nagykönyve. Minden, amit tudni érdemes* (HVG Könyvek, 2016, 4500 Ft)
- Jocelyn K. Gleib: *Hozzuk ki a legtöbbet önmagunkból. Szakértelem, kockázatvállalás, karrierépítés* (HVG Könyvek, 2016, 2900 Ft)
- Stephen D. Dubner, Stevend Lewitt: *Agyament gondolkodás* (HVG Könyvek, 2014, 3900 Ft)